

BLAUWE DIENSTEN ZIJN KANSRIJK

Karel van Bommel

In het Nederlandse waterbeleid is een cultuuromslag gaande, waarbij grondgebruik min of meer dienstbaar wordt aan water. Hiermee samenhangend wordt in het *Structuurschema Groene Ruimte 2* (SGR2) het idee geopperd dat landeigenaren blauwe diensten kunnen leveren. Een blauwe dienst is een aan de waterbeheerstaat gerelateerde, op zakelijke grondslag voor anderen verrichte activiteit. In opdracht van de Unie van Waterschappen, LTO-Nederland en het Ministerie van LNV hebben het LEI, CLM en Alterra de blauwe diensten nader uitgewerkt.

Vraag en aanbod

De vraag bepaalt de mogelijkheden van blauwe diensten. Een private vraag kan betrekking hebben op een behoefte aan water, wanneer dat schaars is. Deze vraag kan van boeren, industrie en drinkwatermaatschappijen komen. Een blauwe dienst kan ook een afgeleide vraag zijn: het veenweidelandschap behouden door middel van peilverhoging. Een maatschappelijke vraag kan aan veiligheid rereleerd zijn: waterschappen kunnen hogere peilen opvangen, door via blauwe diensten extra bergingscapaciteit te realiseren. Een blauwe dienst is geen doel op zich, maar een middel om een doel te bereiken. De vrager zal een blauwe dienst afzetten tegen een alternatief, zoals het opkopen van grond.

In principe kunnen alle grondgebonden agrariërs blauwe diensten leveren, maar melkvee- en vleesbedrijven bieden de meeste mogelijkheden omdat grasland beter tegen extra water bestand is dan akkerbouw- en tuinbouwgewassen. De mogelijkheden tot het aanbieden van de diensten zal van het type dienst afhangen.

Effecten

Er zijn in het onderzoek drie cases uitgewerkt: peilverhoging in het veenweidegebied, bufferzone rond de EHS en piekberging. Boeren krijgen bij de peilverhoging en de bufferzone te maken met lagere opbrengsten per hectare, omdat het waterpeil nu op de vrager van de blauwe dienst wordt afgestemd. Door het hogere peil en extra watervoerende sloten kunnen boeren ook beperkt worden in de gewaskeuze. Bij piekberging liggen de financiële consequenties naast de waardedaling van de grond bij het uitoefenen van de gebruiksoptie, omdat dan het land onderstroomt en het gewas mogelijk wordt beschadigd. Hierbij zal in het late najaar of de winter de schade lager uitvallen dan in de zomer.

Water houdt zich niet aan perceelsgrenzen, maar heeft effect op deelstroomgebieden. Agrarisch waterbeheer verplicht min of meer tot collectiviteit, en dit levert problemen op met de vrijwilligheid die als uitgangspunt bij blauwe diensten geldt. Collectiviteit biedt mogelijkheden voor watercoöperaties, die een functie kunnen vervullen bij het gecoördineerd en gezamenlijk aanbieden van diensten en meer vertrouwen hebben bij de ondernemers. Daarmee kunnen ze ook transactiekosten verlagen. Het leveren van een blauwe dienst moet bij de bedrijfsopzet en ondernemersstijl passen. Bij blauwe diensten hebben zowel de vrager als de aanbieder de vrijheid een overeenkomst aan te gaan, waarbij beiden alternatieven hebben voor de blauwe diensten. Hierdoor zal een reële vergoeding tot stand komen, die uitkomt tussen de schade voor de aanbieder en de baten voor de vrager.

Contracttheorie

Bij het aangaan van zakelijke contracten moet volgens de economische contracttheorie rekening worden gehouden met coördinatieafspraken, motiveringsmechanismen en transactiekosten. De kenmerken van de blauwe dienst zijn volgens deze theorie bepalend voor de geschiktheid van de instrumenten. Wanneer een dienst een incidenteel karakter heeft (zoals piekberging) heeft een 'gebruiksrecht' de meeste potentie, terwijl bij de diensten met een continu karakter (bijvoorbeeld peilverhoging) een 'beheersovereenkomst' beter toe-

pasbaar zal zijn. Bij incidentele diensten lijkt het verstandig om de beschikbaarstelling en het gebruik apart te vergoeden, waardoor een weloverwogen keuze wordt gemaakt over het gebruik van de dienst. Beide partijen zijn gebaat bij een contract voor lange termijn. Omdat zij hiermee zekerheid hebben en hun bedrijfsvoering en investeringsplan kunnen aanpassen. Een ander voordeel is dat de transactiekosten lager kunnen uitvallen, omdat er minder vaak onderhandeld hoeft te worden.

De prestaties van zowel de vrager als de aanbieder van de blauwe dienst moeten goed in de overeenkomst worden gedefinieerd. Hiervoor zijn transparante contracten met ondubbelzinnige condities gewenst. Het is van belang dat zowel voor de boeren als voor de vrager naar blauwe diensten, prikkels worden ingebouwd om ervoor te zorgen dat er geen misbruik van de overeenkomst wordt gemaakt ('moral hazard').

Slotconclusie

Uit het onderzoek is gebleken dat de realisatie van blauwe diensten in principe kansrijk is. De specifieke lokale situatie bepaalt de effecten van de blauwe dienst op de bedrijfsvoering. Mede hierom moeten de mogelijkheden voor een blauwe dienst voor elke locatie apart worden geanalyseerd.

Meer informatie:

Rapport 3.02.07 *Blauwe diensten*